

Ausztrics Andrea

A KATALÁN ZSIDÓSÁG TÖRTÉNETE – EGY EURÓPAI SZEFÁRD KÖZÖSSÉG MÍTOSZA

Elméleti bevezető és módszertan

Egy közösség történetének alapja a kik vagyunk, honnan jöttünk és mitől is számítunk egyedinek kérdése. A katalán zsidóság története többszörösen összetett választ fogalmaz meg erre a felvetésre. Egyrészt mert a spanyol nemzet részeként egy kisebb területi és etnikai közösség része Katalónia, másrészt a katalán területen élő zsidók egy még kisebb egységet alkotó közösség. A hármastagozódás mégsem feleltethető meg egy egyszerű halmazábrának, hiszen az itt élő zsidó közösségek kisebb közösségekre tagolódnak, amelyek közül egyeseknek van katalán identitása, másoknak nincs, attól függően, hogy milyen régóta élnek az adott térségben, illetve van bármilyen eredetük, helyi leszármazási kötődésük a területhez, avagy nincs. Tehát a halmazábránk sokkal inkább egymásba kapcsolódó egységeket feltételez, amelyek néhány helyen fedik egymást, máshol eltérő jellemzőket mutatnak. Ezért érdemes kiindulni a legkisebb egységből, az úgynevezett etnikai közösségből. „A meghatározott kulturális” tulajdonságokkal bíró emberek gyakran szerveződnek társadalmi hálózatba, vagy hálózatok sorába, amelyen nemzedékek alatt azzá váltak, amit ma 'etnikai közösségnek' nevezünk” (Smith 2004: 209). Az etnikumokat, etnikai közösségeket Smith szerint olyan közös tulajdonságok jellemzik, mint a népcsoport közös megnevezése, leszármazási- és eredetmítoszuk, a történelem során együttesen megtapasztalt és átélt emlékek, olyan közös terület, amelyet hazaként definiálnak, kulturális jellegzetességek, mint nyelv, szokások, vallás, illetve az egymás iránt érzett szolidaritás. A felsorolt tulajdonságok majdnem mindegyike jellemzi a zsidóságot, s egy tényező miatt válnak az etnikum kérdésköre szempontjából különösen érdekessé egy kutató számára, ez pedig a közös terület, amelyet hazaként neveznek meg. Annak a zsidóságnak, amely nem tért vissza Izraelbe, minden zsidó házájába, két otthona van. Az egyik mindig Izrael lesz, ahonnan a bibliai ősei származnak, a másik, ahová a családja generációi vándoroltak és letelepedtek. Webber szerint „a transznacionalizmus továbbélését bizonyítja – természetesen – az, hogy a diaszpóra-zsidóság körében igen magas azok aránya, akik – közöttük csaknem teljesen asszimilálódott zsidók

is – élni kívánnak az Izraelbe településnek a visszatérési törvény nyújtotta lehetőségével” (Webber 2003: 5). Természetesen ez a kettőség nem egyszerűsíti le, hanem még nehezebbé teszi azt a munkát, amire a következő oldalakon vállalkozom. A kérdés tehát nem egyszerűbb, mint ama jelenség feltárása, hogy azok a zsidók, akik családjukat ezen területről származónak tartják, miért ide tértek vissza a nagy száműzetések¹ után, miért ezt a hagyományt követik és hogyan képzelik el zsidóságukat ebben a többszörösen összetett etnikai- és identitás-konstrukcióban.

Úgy gondolom, a hagyomány fontos tényező, amikor ezt a kérdést vizsgáljuk. De „bármilyen erősnek gondolunk is egy hagyományt, fennmaradásának okait mégis meg kell találnunk. Emberi okokat természetesen; a gondviselés beavatkozásának hipotézise túlmegy a tudomány lehetőségein” (Bloch 1996: 30). Az európai zsidóság történetében is számos példa mutatja, hogy egyes közösségek újra tudták magukat formálni mindenfajta kiűzetés és elnyomás után, még a holokauszt után is. Így van ez a katalán területen élő zsidókkal is, akinek létszámát igencsak megnövelte az Argentínából bevándorló zsidóság, amire még a későbbiekben visszatérek.

„A zsidók – talán a legismertebb ókori és középkori etnikum – képesek voltak megőrizni jellegzetes identitásukat annak ellenére is, hogy többségükben szétszórta közösségekben éltek. A közös név, a közös leszármazási és eredetmítoszok, amelyeket kitartó munkával tartottak fenn, a karizmatikus hősök köré épülő történelmi emlékek egész kánonja, a közös liturgikus nyelv és iratok, valamint az a tény, hogy bárhová vesse is őket a sors, ragaszkod-

1 A babiloni fogság vagy babiloni száműzetés a zsidó történelemnek az a szakasza, amikor a júdeai királyságból II. Nabukodozonor a zsidókat Babilonba hurcoltatta. A Kr. e. 597-es elhurcoltatással kezdődött, amikor a királyi udvart, más előkelőket és mesterembereket, továbbá Judea lakosságának jelentékeny részét, mintegy tízezer embert toloncoltak át, és Jeruzsálem Kr. e. 587-ben történt eleste és a Templom lerombolása után mindez folytatódott. A száműzetés akkor ért véget, amikor Kr. e. 538-ban a babiloni birodalmat megdöntötte a perzsa Nagy Kürosz, aki engedélyt adott a zsidóknak, hogy visszatérjenek a zsidó Yehud Medina tartományba.

nak 'Erec Izraelhez'² és különösen Jeruzsálemhez, mely az ellenségesség mellett monoton szabályszerűséggel újult meg" (Smith 2004: 209-210). Smith a zsidókat egy etnikumként definiálja, és bár véleményem szerint is a zsidóknak nagyon fontos kötődésük van akár vallási-tradicionális, akár kulturális szinten a „zsidó közösséghez”, nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a fajta behatást, ami lakóhelyüknek köszönhetnek. Jonathan Webber a száműzetésben, avagy a diaszpórában élő zsidóságról mint kulturálisan megváltozott, a transznacionalizmus társadalmi tapasztalatát magába olvasztó közösségről beszél. De mit is jelent a transznacionalizmus, és hogyan tudjuk ezt a kifejezést alkalmazni a jelen helyzetben? „A száműzetésben élő zsidók megkülönböztető kulturális jellege a modernitást megelőző időkben döntően azon a hiten alapult, hogy az esetükben olyan identitásról van szó, mely abban az értelemben transznacionális, hogy túllép a helyi környezeten” (Webber 2003: 18). A modernitást megelőzően a közösségi vezetők, rabbik nagy része azon munkálkodott, hogy zárt közösségként összetartsa és segítse közösségének tagjait, illetve életben tartsa saját szokásaikat. Ez természetesen a társadalmi és politikai emancipációnak köszönhetően módosult az elmúlt kétszáz évben és gyökereken megváltozott a holokausztot követően. Erre a jelenségre szintén vissza fogok térni akkor, amikor a katalán zsidóság modern történetével foglalkozom, addig is hadd emeljem be az etnikai elkülönülést és a transznacionalitást mellé a harmadik tényezőt, amely a jelen témánál fontos szerepet tölt be.

A harmadik elméleti tényező a Messiás-várás, amit Maria Teresa Massons i Rabassa is említ, aki egy összefoglaló könyvet publikált a katalán zsidók történetéről. „A zsidók számára létezik egy Messiás-remény, egy nem hívő számára egy olyan mítosz, amely biztosítja, hogy bármi történik, a végén eljön a Messiás és elhozza a békét és a boldogságot” (Massons i Rabassa 2010: 6).³ Vagyis a messiási remény (függetlenül attól a koncepciótól, hogy ki lehet a Messiás) biztosítja, hogy egy nap eljön a béke és a harmónia az egész emberiség számára,

és a zsidók tudják, hogy erre az egyetlen garancia a béke és a tisztelet. De mit is jelent a laikusok számára a Messiás várása, ki lehet Messiás és mikor jön el? Mindezek olyan kérdések, amelyek a hívő ember számára egyértelműen megválaszolhatók, de mindazoknak, akik nem vallásgyakorlók, vagy valláskutatók, már sokkal kevésbé kézzelfogható eredményre vezetnek.

A Messiás kérdésével a rabbinikus források, mint a *Misna*–Pirké Avot,⁴ Babilóniai Talmud,⁵ Szefer Zerubável,⁶ Mispá Tora⁷ mellett néhány a judaizmus témakörében publikáló szerző foglalkozott, mint Vermes Géza,⁸ David Flusser,⁹ Ralph Patai.¹⁰ A következőkben Bartha Anita *A zsidó és keresztény messiás kép összehasonlítása* (Bartha 2011: 2-3)¹¹ című munkájában közölt információkra hagyatkozom. „Az óhéber bibliában a messiach/משיח szó alapvetően felkentet jelent. Isten kiválasztottját, Áront és fiait jelöli, akiket szent olajjal kentek fel Isten szolgálatára. Későbbiekben a 'felkent' már nem az egész papságot, hanem kifejezetten a főpapot jelöli (Lev. 4: 3, 5, 16; 6: 15). A harmadik típusú felkent, a próféta, aki szintén – általában saját szándéka ellenére – választódik ki Isten akarata által arra, hogy a népet jó útra térítse (pl. 1Kir 19: 6: „תאו, איבנל השמת חלוחה לבאמ טפש רב עשילא”).¹² Össze-

4 A *Misna*, magyarul Ismétlés a Biblia utáni zsidó irodalom, az úgynevezett szóbeli tan (tóra se-beal-pe) alapja. Alapvetően a Tóra rendelkezéseivel kapcsolódó kérdések és válaszok, valamint az azokból leszűrt vallástörvények (halácha) gyűjteménye, ezen kívül rövidebb elbeszéléseket, tanításokat is tartalmaz.

5 A *Talmud* (héberül: „tan, tanulmány, ami tanulva lett”) a posztbiblikus zsidó irodalom legnagyobb és egyértelműen legfontosabb, tematikus rendszerbe foglalt gyűjteménye, a zsidóság enciklopédiája, jogi és vallási alapvetése, szokásjogi gyűjteménye, bibliaértelmezéseinek tárháza.

6 Középkori szöveg a jó és a rossz Messiásról: http://religiousstudies.uncc.edu/people/jcreeves/sefer_zerubbabel.htm

7 A zsidó jogtár. A szóbeli magyarázatok első kodifikált törvénygyűjteménye. Maimonidész, *Mishné Tora*, HaMasora Jerusalem, 1982.

8 Vermes Géza: *A zsidó Jézus*. Osiris, Bp, 1995.

9 David Flusser: *Jézus*. Múlt és Jövő, Bp, 1995.

10 Ralph Patai: *The Messiah Texts*. Avon Books, NY, 1979.

11 kéziratos, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatója által írt tanulmány.

12 A Call szó megfejtésére több verzió is létezik, egyesek szerint a héber *kabal*-ból származik, ami gyülekezet, mások szerint a latin *callum* szóból, aminek jelentése: utcán.

2 Az *erec* szó voltaképpen héber eredetű: földet, országot jelent. Nagy kezdőbetűvel írva mindig Izrael országot értjük alatta In: <http://www.zsido.hu/izrael/Erec.htm>

3 *L'esperança messiànica (independentment de la concepció que cadascú pugui tenir del Messies) implica la certesa que un dia arribarà un futur de pau i concòrdia per a tota la humanitat, i els jueus saben que l'única garantia del nostre dret a la pau i al respecte.*

foglalható tehát, hogy a történelem során többféle Messiás-képpel találkozhatunk a zsidó szövegekben, a közös azonban bennük az, hogy mindannyian Isten kiválaszottaiként jelennek meg. Funkciójukat tekintve legyenek bár vezetők, vagy a nép bűnei miatt szenvedők, az a feladatuk, hogy teljesítsék az isteni parancsot, tehát váltsák meg a zsidó népet a szenvedéseitől és viszontagságos helyzetétől. Minden hívő ember tudja, hogy eljön egyszer a Messiás, aki megszünteti a nép összes problémáját és elhozza az isteni megváltást számukra.

A Messiás-várás azért fontos a jelen kutatás számára, mert egy válaszlehetőséget kínál arra, hogy zsidó nép egy része miért tért vissza mindig arra a területre, ahonnan folyamatosan elűzték. Azon társadalmi aspektusok mellett, amiket nevezhetünk etnikai közösséghez tartozásnak, és amelyek kiegészülnek a zsidóságról, mint globális közösségről alkotott transznacionális nemzet-elképzeléssel, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a hitbeli szempontokat sem, hiszen ha az nem lenne, akkor nem lenne valós alapja a népcsoportok századokkal ezelőtti területi hovatarozásához való ragaszkodásának.

Tehát e három elméleti problematika mentén szeretném vizsgálni a zsidóság történetét Spanyolországban és specifikusan a ma Barcelonában működő közösségek tükrében. A kutatási módszertant tekintve fontos tisztázni, hogy a jelen esetben az antropológiai eszközkészlet fő pillére, a résztvevő megfigyelés erőteljesen kiegészül a témáról talált szakirodalommal és az azzal való kommunikációval. Ez az irodalom főképpen történeti háttéranyagot tartalmaz a spanyolországi zsidóságról, amely bár korántsem mondható bőségesnek, mégis egyetlen forrása a kutatás háttérül szolgáló adatoknak. A következő oldalakon ezen szakirodalom mentén veszem sorra, hogy az évszázadok során milyen behatások érték a zsidó közösségeket, mikor és milyen formában léteztek a területen, illetve mennyire van és milyen szintű a kapcsolatuk más etnikumokkal, vallási közösségekkel. A választ erre néhány korabeli irat, statisztikai adat, népszámlálás segítségével kaphatjuk meg.

A zsidóság története az elmúlt századokban

Maria Teresa Massnos i Rabassa 2010 novemberében megjelent *Els catalans jueus – Una història d'avui, demà i ahir (A katalán zsidók – A történet ma, holnap és tegnap)* című könyve az egyetlen kiadvány, amely a katalán zsidóság történetével, létével,

jelenével és múltjával foglalkozik. Kutatásomat főként az a tény motiválta, hogy bár mindenki által ismert, Barcelonának létező zsidó negyede és renovált, megtekinthető zsinagógája-múzeuma van, az itt élő zsidóságról viszont nagyon nehéz bármilyen információt szerezni, nem lehet tudni, hányan vannak, kiket számíthatunk ebbe a kategóriába, milyen közösségeket alkotnak stb. A kérdések a végtelenségig sorolhatók, ezért úgy döntöttem, hogy a fellelhető összes információ segítségével megpróbálom feltárni ezt az elrejtett világot. Ebben a kutatásban nagy részben támaszkodok a fent említett könyv adataira és információira, főként azért, mert nehéz más forrást felkutatni. A tanulmány ezen része mégsem a könyv recenziója, mert amellett, hogy lefordítom és feldolgozom az olvasottakat, olyan információkat is közlök, amelyeket a közösség tagjaitól, a múzeum alkalmazottaitól és egyéb emberektől kaptam, akikhez elirányítottak. Ezek az interjúk szerves részét képezik az elmúlt tíz-tizenöt év történeti bemutatásának.

Visszatérve a könyvre, szerzője szociális munkás szakon diplomázott Barcelonában, további kiadott munkáiban is elsősorban a társadalom szociális problémáira és kérdéseire kereste a választ. Maria Teresa Massnos i Rabassa jelenlegi könyvének célja, hogy összefoglalja mindazon tényeket és eseményeket, amelyek a katalán területen élő zsidóságot érintik a IX. századtól a mai napig. A téma specifikussága miatt sok esetben olyan információkat tudhatunk meg, amivel máshol nem találkozhatunk, azonban vannak olyan alapvető fogalmak – mint a szefárd kifejezés –, amik már nem definiálódhatnak. Ezért az általam hiányzóknak tekintett eseményeket és kifejezéseket természetesen más forrásból pótolom, de mindenképp e könyv által csoportosított időintervallumok mentén haladok a történetben.

Spanyolországot a középkori héber nyelven Szfarádnak nevezték, a spanyol és a portugál zsidókat pedig szefárdimnak, ellentétben az askenáziakkal, akik Németország és Észak-Franciaország vidékein éltek. Az V. században Hispániát a vandálok és vizigótok foglalták el. Az utóbbiak 587-ben felvették a keresztény vallást és a zsidóknak két lehetőséget kínáltak fel: vagy elhagyják az országot, vagy áttérnek a keresztény vallásra és elhagyják szokásaikat, emellett természetesen zsidóellenes törvények is születtek, mint a birtokok és magántulajdon elkobzása. Az áttérést csak részlegesen hajtották végre, viszont a zsidókkal rabszolgaként bántak, gyermekeiket elvették és keresztény hitben élő családok nevelték fel őket. Az elnyomott

zsidóság nagy öröme 711-ben a muszlim hadsereg betört az országba és elfoglalta azt. A muszlim kalifátus központja Córdobaiban helyezkedett el, és mivel az iszlám nem üldözte a zsidókat, a népesség nagy része az arab uralom területein rendezkedett be. Ez az időszak kedvezett a zsidó kultúrának, a héber mellett arabul, franciául, katalánul is beszéltek, illetve az úgynevezett judeo-neolatin nyelven, a ladinón. A muszlim uralom nyolcszáz évig tartott Spanyolországban, ezalatt számos zsidó költő, művész, tudós alkotott maradandót. Legkiemelkedőbb közülük Móse ben Maimon, vagyis Maimonidész, akit a zsidóság Rambam néven is ismert, akinek a híres *Misné Tóra* (a törvény ismétlése) munkát köszönhetjük 1180-ból.

Miközben Córdoba körül virágzott a kulturális élet, Katalóniában 986-ban a muszlim csapatok betörése következtében sok zsidó vesztette életét. Ebből az időpontból származik az első utalás a zsidó lakosságra, haláluk következtében a muszlim kalifa követelte a területi vezetőségtől a földjeiket. A XI. században Barcelona zsidó negyedét, a Call-t elfoglalták és a XII. századtól fokozatosan csökkentették a területet. A zsidók és a keresztények között béke volt és a hétköznapi érintkezések is jól működtek, de a zsidóknak éjszakára vissza kellett térniük a negyedbe és az ajtókat zárták. Nagyrészt köznapi munkákat végeztek, mészárosok és pékek voltak. Fontos adat a közösséggel kapcsolatban, hogy volt temetőjük, tehát a vallás ezen fontos elemét, a temetkezést is a hagyományos módon intézhették. Miközben a muszlim uralom eltűnőben volt, és a spanyolok visszafoglalták Córdobaiban, a XIII. századra már két szervezett közösséget találhatunk a katalán területen, az egyik Tortosa, Lleida, Girona és Barcelona területeit egyesítette, a másik Roussilont és Szardíniát. A két központ Barcelona és Perpignan volt. A katalán zsidók ez idő tájt jeleskedtek a matematika, a fizika, az alkímia, a földrajz, az orvostudomány és a sebészet területein is. A Lateráni Zsinatnak köszönhetően a zsidók számára kötelező volt viselni egy megkülönböztető jelet, ez Katalóniában egy sárga és piros színű kör volt. A jel területenként változott, hogy könnyen felismerjék, ki honnan jött, és visszairányíthassák az adott területre. Ebből látszik, hogy a kapcsolat a külvilág és a közösségek között nem volt teljesen felhőtlen, különösen azután, hogy az együttélést egyre gyakrabban megzavarták a zsidók ellen elkövetett erőszakos cselekedetek. 1391-ben egy zsidóellenes kampány keretében a Barcelona körül élő parasztok megtámadták a Call negyedet és augusztus 5.-én teljesen meg is semmi-

sítették. A pogromoknak és a kényszerű átalakításoknak köszönhetően a zsidó lakosság létszáma folyamatosan csökkent, elmenekülés vagy elhalálozás következtében ugyancsak. Végül 1492-ben Kasztília és Aragónia királyságától jött egy kiutasítás, ami megszakította a zsidók történetét a térségben. Öt évszázadnak kellett eltelnie, még újra formális zsidó közösség alakulhatott Barcelonában.

Spanyolország más területei sem jártak jobban, mert 1469-ben egyesült a két spanyol királyság, és Franciaországból megérkezett az inkvizíció. Vezetője egy Thomas Torquemada nevű dominikánus volt, aki feltehetőleg zsidó vallásról tért át. A prédikátorok folyamatos uszítása eredményeképpen sokan vallást változtattak, őket nevezték conversoknak vagy marronosoknak (spanyolul disznó), de ettől függetlenül állandó gyanakvás vette körül őket. 1487-ben közel 10.000 zsidót égettek meg máglyán, 1492-ben pedig minden zsidót elűztek, aki nem tért át. A legtöbb menekült az Oszmán Birodalomba, vagyis a mai Törökország területére, illetve Marokkóba ment, de akadtak, akik Londonban, Amszterdamban vagy Hamburgban telepedtek le. Azok, akik Portugáliát választották, hamar újra menekülni kényszerültek, mert 1497-be oda is megérkezett az inkvizíció. Kolumbusz Kristóffal egyetemben, aki maga is szefárd zsidó volt, sokan érkeztek az Újvilágba. A szétszóródott szefárdok alapították Barbadoszt, Jamaikát és New York szefárd közösségeit, amelyek a mai napig megőrizték sajátos nyelvüket, kultúrájukat és zsinagógáik eltérő külalakját. Latin-Amerika több országában, mint Brazília, Argentína és Uruguay is sok menekült talált új otthonra, közülük sokan visszatértek az idő múlásával, főként Barcelona területére. A mai napig Izraelnek két főbb birtoka van, egy szefárdi és egy askenázi, ezzel is képviselve a szefárd közösség nem elhanyagolható méreteit és jelentőségét.

A XIX. században többször is megkísérelték, hogy a zsidókat visszacsábítsák Spanyolországba – mondván: serkentenek a gazdaságot –, de az erre szánt pénzt valahogy mindig másra használták fel, és a kiutasítási rendelet végül nem került visszavonásra.

A zsidóság az elmúlt században

Az első világháború alatt a jelenlegi uralkodó nagyapja, XIII. Alfonso menedéket kínált a Törökországból, Görögországból és a Balkánról származó zsidóknak. 1914 előtt főként askenázi zsidók érkez-

tek Katalóniába, a szefárd közösségek tagjai a háború végén vándoroltak be. Így kezdődött meg az állandó letelepedés Barcelonában, az első írott szabályzat pedig 1918-ból származik, amikor megalakult az Izraelita Hitközség. A tizenöt alapító közül ketten marokkóiak, tízen görögök és törökök, két német és egy orosz képviseltette magát. A közösség egyházat bérelt a Balmes – Provance utcák találkozásánál, és zsinagóga, illetve közösségi központ létesítését kezdeményezték. Az első bevándorlók főként Közép-Európából érkeztek, de a görög-török háború következtében 1921-ben a török területről is megnövekedett a letelepedők száma. Szintén ugyanebben az évben az Ukrajnából érkező bevándorlók kezdeményezték az állampolgárság odaítélését, amire 1924. december 20.-án sor került. Az állampolgárság minden spanyol zsidónak járt. Sajnos a szerző nem tér ki arra, hogy ez mit jelent, ezért csak találgatni tudok, hogy ez azokat a zsidókat érintette, akiknek a családjá bármilyen spanyol eredetű leszármazást bizonyítani tudott (Massons i Rabassa 2010: 57). A San Antoniának és Poble Secnek nevezett negyedekben a zsidó családok kedvezményesen telepedhettek le, és létrehozták az Agudat Akhim¹³ nevű egyesületet. 1928-ban alakul meg az első hivatalos zsidó közösség, a CIB.¹⁴ 1930-ban mintegy négyszáz család, körülbelül ezer fő a közösség tagja.

A forrásokból nem eldönthető, hogy 1932-ben vagy '33-ban vásárolta meg magának a közösség a temetőt, a Les Corts nevű körzetben. Lassan, de biztosan újra stabil életet kezdett élni a zsidó közösség, a száma ötezerre emelkedett, és megalakult a 36. Cionista Szövetség Barcelonában. A viszonylag stabil helyzetet az 1936-ban kitört spanyol polgárháború szakította meg. Miközben a kormány nem kényszerítette a zsidókat a háborúban való részvételre, mégis sokan távoztak, de emellett hétezer zsidó érkezett, hogy csatlakozzon a nemzetközi brigádba. A zsinagóga ez időszak alatt is működött, de sokkal visszafogottabban és körültekintően jártak el. 1939-ben a polgárháború befejeztével Franco fasiszta emberei betörték a művelődési házba és a zsinagógába, és megszenteltlenítették azt. Ennek következtében sok dokumentum és könyv semmisült meg és tűnt el, és néhány zsidót szabadkőművesség gyakorlásával is megvádoltak. 1946-ig

a közösségi élet és a vallás gyakorlása titkos volt, magánlakásokban zajlott. Mivel a második világháború során a kormány lehetővé tette, hogy sok zsidó az országon keresztül szökjön a Pireneusokba, ez pozitív képet festett az országról a zsidók számára, és ismét megnövelte a letelepedők számát Barcelonában. Samuel Sequerra, az amerikai Joint alapítvány¹⁵ helyi vezetője segített a menekülteknek és elszállásolták őket a Bristol és a Caldes de Malavella hotelokban. Bár a szerző igen pozitív képet fest a spanyolok szerepéről a menekítésben, az *European Jewish Press* (Európai Zsidó Sajtó) már kevésbé pozitív képet közöl erről.¹⁶ A cikk szerint bár a Franco-rezsim szerződést kötött a Vichy-kormánnyal, mégis sok menekültet tartóztattak le és vetettek börtönbe, vagy irányítottak különböző szervezetekhez, illetve helyezték el erre kialakított központokba a környező falvakban. Ennek állít emléket a *Prisión-Museo Camí de la Llibertat* vagyis a *A szabadság útja börtönmúzeum* Sortban.¹⁷

1946-ban a közösség huszonnyolc családból állt, és a hatóságok segítségével egy kis zsinagóga nyílt a Muntaner 183 szám alatt. A zsinagóga később az Avenida de Roma 153 alá költözött (mindkét utca a város központjához közel helyezkedik el). 1949-re a családok száma elérte a háromszázat. Az Egyesült Államok behatására a különböző fajta vallási és kulturális tevékenységek gyarapodtak, és fokozódott az optimista hozzáállás is. A Barcelonai Izraelita Hitközség (CIB) 1954-ben avatta fel a jelenlegi zsinagógát az Avenir utcában, amely az első eredetileg is zsinagógának épült épület 1492 óta, amely ingatlan Luis Stern adományának köszönhető. (Sajnálatos módon az adományozó személyéről egyéb információ nem derül ki a könyvből, és a közösség tagjai sem tudtak bővebb információval szolgálni).

Az 1950-es és 60-as években egy nagy bevándorlási hullám vette kezdetét Marokkóból. 1969-ben megalakult a szefárdi iskola Barcelonában. A 70-es évek legfontosabb eseménye, hogy kezdetét vette a dél-amerikai zsidók bevándorlása.

Az elmúlt 20-30 évtől számítva a katalán zsidóság nagy része Barcelonában vagy annak környékén él, de Katalónia egész területén is élnek zsidó családok szétszórtan, többek között Andorrában is található egy szervezett közösség. A katalán zsidók

13 Az Agudat Akhim egy nemzetközi szinten létező konzervatív, a nemek közötti egyenlőséget pártoló szervezet.

14 Comunidad Israelita de Barcelona (Barcelonai Zsidó Közösség) honlapja: <http://www.cibonline.org/>

15 American Jewish Joint Distribution Committee <http://www.jdc.org/>

16 Linda Jimenez Glassman 2009. június 4. Sort: the road to freedom <http://www.ejpress.org/article/36994>

17 <http://www.camidelllibertat.cat/>

jó kapcsolatot ápolnak a többi vallás képviselőivel, a 80-as évektől létezik az Entesa Judeo-Cristiana szervezete (Zsidó-Keresztény Megértés),¹⁸ ennek köszönhetően több vallásközi fórumra is sor került, a katolikus iskolák oktatásának részét képezik az informatív előadások a judaizmusról és az itt élő közösségekről. Többek között kutatásom ideje alatt én is részt vettem egy előadáson, ahol a tarragoniai¹⁹ egyetem egyik professzora arról beszélt, miként igyekeznek lehetőséget biztosítani egy külön program keretében a diákjaiknak, hogy megismerjék a zsidóság történelmét, múltját és jelenét ebben a térségben. Természetesen ez a kezdeményezés még kísérleti stádiumban van, mert nehéz olyan előadókat felsorakoztatni, akik nemcsak a judaizmust ismerik jól, hanem a katalán zsidóság történelmét is.

A katalán zsidó közösség nagyon dinamikus, annak ellenére, hogy Európa viszonylatában kicsinek számít, mégis négy különböző közösség képviselteti itt magát. A legrégebbi és leginkább szilárd alapon álló a CIB, amely alapító tagja a Federació de Comunitats Judías de Espana-nak (Spanyolországi Zsidó Közösségek Szövetsége).²⁰ 1997-ben alakult meg a Atid,²¹ 2002-ben a Chábád²² nyitott egy oktatási központot, és 2004-ben kezdett működni a Bet Xalom (Bet Shalom).²³ A CIB 2009-ben új testületet avatott fel, amelynek neve Hatikva (Remény), azzal a szándékkal, hogy oktatási intézményként funkcionáljon az óvodától a középiskoláig. A dél-amerikai zsidók kezdeményezésére minden évben sor kerül a Barcelonai Zsidó Film-

18 <http://entesajc.blogspot.com/>

19 Tarragona Katalónia második legnagyobb városa Barcelona után, a mai napig őrzi a középkori zsidóság emlékeit.

20 A Spanyolországi Zsidó Közösségek Szervezete ernyőszervezet, amely magában foglalja az országban fellelhető közösségeket; rövid nevén FCJE, honlapja: <http://www.fcje.org/>

21 Comunidad Israelita de Catalunya, vagyis a Katalónia Izraelita Közössége, honlapja: <http://www.atid.es/en/?p=31>

22 Hábád (héber) – három szóból – HochmÁ, BinÁ, Dáát – összevont rövidítés. A szavak jelentése: Bölcsesség, Értelem, Tudás. A legismertebb haszid csoportosulás, a lubavicsi haszidokat jelöli. A mozgalom lényege: Tóra-tanulással párosult istenfélelem, az agy uralja a szívet, vagyis az ember annyiban ember, amennyiben ösztöneit képes kontrollálni és helyes irányba terelni. Lásd http://www.zsido.com/konyvek/ot_tekercs/jegyzet; Barcelonában: <http://www.jabadbarcelona.org/>

23 A Bet Shalom progresszív nemzetközi zsidó irányzat, helyi közösségének honlapja: <http://www.betshalom.cat>

fesztiválra²⁴ és a Macabi sportnapokra.²⁵ Emellett Izrael és a judaizmust pártoló szervezetek, mint a Tarbut Sefarad,²⁶ az ARCI vagyis az Associació de Relacions Catalunya-Israel²⁷ és a ACAI (Associació Catalana d'Amics d'Israel)²⁸ is erősítik Spanyolország és Izrael kapcsolatát.

A négy zsidó közösség (néhány itt született meg, némely integrálódott, egy nemzetközi szervezet helyi képviselőjeként) jelenlegi székhelye Barcelona. A közösség tagjai szerint jelenlétük egyre erőteljesebben hat a katalán társadalomra azáltal, hogy szabad vallásgyakorlás van.

Maria Teresa Massons i Rabassa szerint a zsidók iránti gyűlölet és megvetés a XIV. és XV. században kezdődött, és bár azóta sok idő telt el, és ez a megvetés átalakult, de nem tűnt el a mai napig. A hivatalos zsidóság hatszáz évvel ezelőtt teljesen eltűnt Barcelonából, vagyis 1391. augusztus 5.-én, amikor a Call-negyed teljesen megsemmisült. Sajnálatos módon a szerző nem fejt ki, hogy mit tekint hivatalos zsidóságnak, ezért csak arra tudok gondolni, hogy a dokumentációk alapján felkutatható számokat és közösségeket érti ez alatt (nem esik szó azokról, akik halachikusan²⁹ nem számítanak zsidónak, sem azokról, akik származásilag zsidók, de vallásilag nem tekintik magukat annak). Száz évvel később az ország többi részéről is kiűzték a zsidókat. Mindennek ellenére még mindig vannak olyan családok, akik az üldözések ideje alatt elmenekültek Törökországba vagy a Balkán más területeire, és őrizvén őseikhez való kötődésüket, adandó alkalommal visszatértek. A szerző szerint azon körülményeknek köszönhetően, miszerint a zsidóság mellett más kultúrák is bevándoroltak Spanyolországba, eljött az

24 Festival de Cinema Jueu de Barcelona: <http://www.festivalfocus.org/external.php?uid=975>

25 <http://www.maccabiworld.org/>

26 A szervezet célja, hogy promótálja a zsidó kultúrát Spanyolországban; honlapja: <http://www.tarbutsefarad.com/>

27 <http://cat-israel.frbb.net/t257-associacio-de-relacions-cultural-catalunya-israel>

28 <http://www.acai.cat/>

29 A *haláchá* a zsidó törvény általános megnevezése: magában foglalja a mértékadó végső döntéseket éppúgy, mint a legspecifikusabb kérdéseket. Mindenekelőtt az Írott és a Szóbeli Tórában szereplő bibliai jogszabályokkal és parancsolatokkal foglalkozik, ezenkívül a rabbinikus törvénykezéssel és jogalkotással, beleértve a vallási bírósági döntéseket, amelyeket az idők folyamán a nagy rabbinikus tudósok responsumok és kommentárok formájába öntöttek.

idő, hogy megfelelő párbeszéd alakuljon ki ezen közösségek között.

Az elmúlt tizenöt évben új életre kelt a zsidó közösségi élet Európa-szerte, amely Barcelonát sem kerülte el. A jelenleg fellelhető barcelonai zsidó közösségek nem igazán tartanak kapcsolatot egymással, nem tudják milyen a katalán/spanyol/egyéb származású tagjaik hozzávetőleges aránya, vagy hányan vannak és milyen programokat szerveznek. Az interjúk alapján a zsidó közösségekhez tartozó emberek nagy része a családjának vagy baráti kapcsolatainak köszönhetően tartozik egy-egy csoporthoz, nincs jellemző átjárás, sem közös programok szervezése. Ez az elhatárolódó jelenség általánosságban megfeleltethető egész Európára érvényesen, jellemező módon mindenhol mindenki a saját közösségi életét szervezi és tagjainak hovatartozását próbálja erősíteni, semmint egy nagyobb, több kompromisszumot magán viselő csoportosuláson dolgozna.

Az alábbiakban egy kicsit részletesebben tárgyalom az egyik közösség felépítését és funkcióját a katalán zsidóság viszonylatában. Kutatásom fókuszában az ATID állt, mert ez az egyetlen olyan szervezet, amely nem egy nemzetközi szinten létező irányzat helyi képviselője, tehát némiképpen eltéréseket, kutatói szempontból olyan érdekességeket tud felmutatni, ami máshol nincs jelen. A további közösségek részletesebb vizsgálata és összehasonlítása a következő lépés a kutatásban, amely igen érdekes társadalomképet vázol fel a katalán zsidóság összetettségéről, de a jelen tanulmány terjedelmi keretei nem adnak módot ismeretetésére.

Az ATID³⁰ jelentése Katalónia Zsidó Közössége. A szervezet tíz éve létezik, rendelkezik egy közösségi házzal, amelyben lehetőség van a sábat³¹ esteken túl különböző kulturális programok lebonyolítására. A helyszín a város külső kerületében helyezkedik el, messze a Call-negyedtől és a központtól, ezért nagyrészt a környéken élő zsidók járnak ide, vagy aki messzebről jön, kocsival jár, ezzel megszegve

30 Héber jelentése: jövő.

31 A sábat a Tóra szerint a Teremtő ajándéka Izraelnek, mely egy örökkévaló jel Isten és Izrael között. A Sábát a péntek esti naplementétől tart addig, míg három csillag meg nem jelenik az égen szombat este. A Sábát két eseményre emlékeztet: a teremtésre és az egyiptomi kivonulásra.

a tórai³² parancsolatot, miszerint nem lehet mozgó járművel sem utazni, sem azt vezetni. Ez a szokás igen jellemző Európa sok városában, természetesen az ortodox híveket³³ leszámítva, akik az Írást szó szerint tartják be. A legtöbb liberálisabb közösségben sokkal fontosabb a közösségben való részvétel és a tradíció fenntartása, tehát a jelenlét, mint hogy minden törvényt betartsanak, ami esetlegesen ennek gátat szab.

A honlapjukon feltüntetett programokat négy fő csoportba rendezik, amelyek lefedik a különböző korosztályok teljes repertoárját.

A *beit midrash*³⁴ jelenleg három programcsoportot tartalmaz. Az egyik a felnőttoktatás, amelyben a résztvevőknek lehetőségük van megvitatni a judaizmus jelenlétét a mindennapi életben, vallási, kulturális, társadalmi és politikai szempontok mentén. Ez a program nemcsak azoknak nyújt kiváló lehetőséget, akik kevésbé ismerik a zsidó szokásokat és törvényeket, hanem azoknak is, akik a közösség részeként szeretnének bekapcsolódni egy közös gondolkodásba, párbeszédbe.

A *bar és bat micva*³⁵-ra felkészülés elsősorban a tizenhárom évnél fiatalabb gyerekek számára van. Célja, hogy a zsidó hagyomány tanulmányozása révén a gyerekek ezzel a rítussal lépjenek a felnőttkorba. Amellett, hogy a résztvevők megtanulják az ünnep során elhangzó imákat és a Tóra ide vonatkozó részeit, megismerik a *progresszív judaizmus*³⁶ főbb eszméit és értékeit. A közösség egyik nekem nyilatkozó tagja ezt a programot tartja a legdinamikusabbnak mindegyik közül, mert véleménye

32 Tóra, vagy más néven a *Mózesi könyvek* (vagy *Pentateuchus*) a Biblia ótestamentumi részének első öt könyve, amelyet a zsidó és a keresztény hagyomány a 18. századig, kevés kivételtől eltekintve Mózesnek tulajdonított, és amelyet a konzervatív bibliamagyarázat lényegét tekintve ma is Mózesről származtat.

33 Az ortodox judaizmus, a zsidó vallás szigorúan törvénytisztelő útja. Hívei a hiteles zsidóság egyedüli képviselőinek tekintik magukat. Életük célja a *micvák* – azaz az isteni parancsolatok – megtartása, melyek végső formája a 16. században írt *Sulchán Áruch* – "Terített Asztal" – című törvénygyűjteményben van lefektetve.

34 Jelentése *A Tanulás háza*, a Tóra tanulmányozását értjük ez alatt.

35 A zsidó fiú/lány életének 13. éve után a felnőtté avatás rítusa.

36 A Progresszív Judaizmus Világszervezete 1928-ban alakult meg Berlinben. Több ezer zsinagóga a tagja, 1,5 millió hívő tartozik hozzá, ezzel a progresszív a legnépesebb zsidó vallási irányzat. In: Szász Antónia 2004 *Reformzsidó mozgalom – élén egy rabbinővel*. ELTE TÁTK, Kistáska 14. szám.

szerint ez az a korosztály, amelyet leginkább meg lehet fogni és bevonni a különböző programokra.

Az egyik legújabb program a hat hónapja alakult *jiddis*³⁷ kör, amely Spanyolországban egyedülálló. Ez főként annak köszönhető, hogy a spanyolországi zsidók nagy része nem askenázi, hanem szefárd eredetű. A program kéthetente lehetőséget biztosít a jiddis nyelven született irodalom, színház, film és kultúra megismerésére, és természetesen a nyelv elsajátítására.

A *beit tefila*³⁸ lehetőséget teremt a meditálásra, éneklésre, imádkozásra. A szefárd hagyományban az imádkozás szerves része a zene, a *kabalat sábat* részeként Dani Paquito Sánchez, a közösség gitárosa kíséri az énekeket. Itt meg kell jegyeztem, hogy az, aki ritkán, vagy soha nem vett részt szefárd hagyomány szerinti péntek estén, meglepetéssel tapasztalhatja, mennyire eltér az ima rendje, módja, akár időbeli terjedelme az askenázi szokásoktól. A szefárdi verzió sokkal szabadabb, kötetlenebb hangulatban zajlik, emellett ez a közösség egalitáriánus, tehát a nők és a férfiak ugyanazon jogokkal rendelkeznek, ami szintén igen nyitottá és befogadóvá teszi a közösségben való részvételt.

A *beit kneset*³⁹ a vallási programokon túl rendelkezik egy táncegyüttessel, aminek a neve Rikudim, és izraeli táncokat tanulnak. Emellett ATID néven működik egy színház csoport, és a közösség *Mozaika* néven digitális kulturális magazint is megjelentet.

A felnőtt és a gyerek programok mellett az ATID-hoz tartozik a TaMaR⁴⁰ nevű alszervezet, amely nemzetközi mozgalom része; célja, hogy összehozza a fiatal zsidó liberálisokat (a közösség által megfogalmazott „zsidó liberális” kifejezést a honlapjukon található programleírásból emeltem át). Szerencsémre sikerült néhányukkal találkoznom, tagjaik nagy része egyetemre járó értelmiségi, húsz és harmincöt éves kor közöttiek, programjaikat nagyrészt társadalmi-kulturális tevékenységek alkotják.

A saját belső csoportok mellett az ATID képviseli Spanyolországban az Arzenu nevű esernyőszervezetet, ami magába foglalja az összes reform és

progresszív vallásos cionista szervezetet⁴¹ a világon. Spanyolországi viszonylatban a célja, hogy megfelelő kommunikációt biztosítson mind a szervezetek között, mind a külvilág felé az intézményi és a magánszektorban egyaránt. A gyakorlatban ez tájékoztatást, az oktatásban való részvételt, multikulturális és vallásközi párbeszédet kezdeményezését jelenti. Ennek az ifjúsági programja a Netzer Barcelona, amely a Netzer Olami⁴² helyi képviselője. A helyi és a nemzetközi mozgalom célja, hogy nem-formális oktatás által képezzék a közösség ifjúságát, illetve lehetőséget biztosítanak Izrael megismerésére ifjúsági táborok keretében. A nemzetközi programokon kívül a közösség az országon belül is szervez táborokat a négytől tizenhat éves korosztály részére. Az ATID tagjai nagyon büszkék arra, hogy ők képviselhetik ezt a szervezetet, mert úgy gondolják, ennek is köszönhető, hogy megindult az ifjúság körében az érdeklődés a judaizmus iránt, ami sokáig nem volt jellemző Barcelonában.

Összefoglalva a látottakat, úgy gondolom, hogy ez a közösség bár nem létezik régóta, és tagjainak száma nem haladja meg a 30-40 családost, mégis rendkívül szerteágazó lehetőséget biztosít a közösség tagjainak, hogy vallásukat, hagyományukat gyakorolják és kulturális érdeklődésüket kielégítsék. Mielőtt az összefoglalásra térnék rá, szeretném hozzátenni, hogy az évek során szokássommá vált a felkeresett közösségek tagjaitól megkérdezni, mitől más az a csoport, amit ők látogatnak, mint az adott helyen fellelhető többi lehetőség. Ezt azért tartom fontosnak, mert azon túl, hogy az ismerettségük vezet el a résztvevőket egy közösséghez, mégsem lehet az önálló döntést megkérdőjelezni. Interjúalanyaim három sarkalatos pontot határoztak meg válaszként. Elsőként, hogy nincsenek nyelvi korlátok (a kommunikáció és az imák közötti magyarázat nyelve a spanyol, nem a katalán – az argentin bevándorlók miatt); másodikként, hogy az egész család számára érdekesek a programok, ezért a vallás gyakorlása nem egyéni, magányos tevékenység; harmadikként pedig az egalitárius eszme fontosságát emelték ki, ami csak a reform közösségek sajátja.

Végezetül visszatérnék a bevezetőben felvázolt elméletekhez és összefoglalnám, milyen szerepük van a kutatásomban. A transznacionalizmusról korábban azt írtam, hogy mindent átívelő jelenségként volt jelen. Nos, ez az utóbbi kétszáz évben megváltozott. A helyi kultúra és történelem fontos szerepet kezdett betölteni a zsidók életében, ahogyan

37 A jiddis a germán nyelvek nyugati ágába tartozó nyelv, eredetileg az askenázi (= német) zsidóság nagy részének anyanyelve volt, amely felnémet származéknyelveként alakult ki német nyelvterületen a középkor folyamán.

38 Jelentése: imádkozás.

39 Jelentése: a Gyűlés Háza.

40 Tnuat Magshimim Reformit jelentése a Reform irányzat teljesítésének mozgalma.

41 WUPJ – Word Union for Progressive Judaism.

42 A Netzer Olami a WUJP ifjúsági szervezete.

egyre inkább el- és befogadták őket. A transznacionalizmus jelenlétét erősíti az olyan szervezetek működése, mint a WUJP, de összességében a példa alapján is láthatjuk, hogy a helyi szerveződéseknek fontosabb szerep jut. A szigorú ortodoxiát kivéve minden modern szervezet elsősorban a helyi érdekességű zsidóságra koncentrál és olyan programokat szervez nekik, amelyben a zsidóság mellett fontos szerepet tölt be a lokális kultúra is. „Míg tehát az újkort megelőzően a társadalomtól való elkülönülés világos és egyértelmű érzésén alapult a zsidó identitás, mely a zsidók transznacionális, globális közösségéhez való tartozását hangsúlyozta, addig a modern, szekularizálódó és asszimiláció-párti judaizmust – mind teológiai, mind szociológiai okokból – egészen más irányú törekvések jellemzik” (Webber 2003: 19). Az etnikum definíciójánál problémaként vettem fel, hogy a zsidóság azért speciális, mert felmerül az a kettős identitás, amit a két haza kérdése jelenthet, Izrael és azé az országé, ahol valóban élnek. Ez a tényező szintén megváltozott, bár csak az elmúlt egy-két évtizedben. Több kutatás is kimutatja, hogy csökkent az Izraelbe vándorlók száma és sok új judaizmussal kapcsolatos kezdeményezés született Európában, százalékban számítva több, mint az Egyesült Államokban. Ez a tendencia azt igazolja, hogy a zsidók olyan etnikumként tekintenek magukra, amelynek tagjai képesek együttműködni és élni az adott országok többségi társadalmával, természetesen Izrael megmarad a zsidóság ősi otthonának, ahova időközönként ellátogatnak, de már nem az egyetlen opció arra, hogy a zsidó vallás és kultúra fennmaradjon. Ezzel a megállapítással a legtöbb izraeli vitatkozna, de a kutatások azt mutatják, hogy az európai közösségi kezdeményezések új perspektívát nyitnak főként a zsidó oktatás, a művészetek és a közösségépítés területén (Landres – Avedon 2010: 9). Azt gondolom, hogy a Maria Teresa Massons i Rabassa által felvetett Messiásremény bármennyire is misztikusan hangzik, de él a közösségek és az egyének tudatában. Mindez a vallási aspektuson túl feltételez olyan bizalmat a többségi társadalom iránt, ami azt jelenti: mégha a Messiás nem is ma, vagy holnap jön el, már „maga elé engedte” a gonviselésbe vetett hitet. Ez az a gonviselés, amely azon fáradozik, hogy a társadalmi konfliktusok közepette létezzen és fokozatosan fejlődjön a kultúrák közötti párbeszéd és tisztelet, az egymástól való tanulás és tolerancia, mégha ez a mindennapok szintjén nem is annyira látványos.

Források

- Bartha Anita 2011 *A zsidó és a keresztény messiás kép összehasonlítása – „Tudom hogy te vagy a Messiás, hiszen már követtem párat!”*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, kézirat.
- Beinart, Haim 1992 *Los judios en Espana*. Editorial Mapfre, Madrid.
- Bloch, March 1996 *A történész mestersége – Történetelméleti írások*. Osiris, Budapest.
- Massons i Rabassa, Maria Teresa 2010 *Els catalans jueus. Una història d'avui, demà I abir Barcelona*. Duxelm, Barcelona.
- Maimonidész 1982 *Mishné Tora*. HaMasora. Jerusalem.
- Margolis, Max L. – Marx, Alexander 1927 *A history of the Jewish people*. The Jewish Publication Society of America, Philadelphia.
- Landres, Shawn – Avedon, Joshua 2010 *The 2010 survey of new Jewish initiatives in Europe: Key findings*. <http://jewishjumpstart.org>
- Lisbona, José Antonio 1993 *Retorno a sefarad. La política de Espana hacia sus judios en el siglo XX*. Riopidras, Barcelona.
- Patai, Ralph 1979 *The Messiah Texts*. Avon Books, New York.
- Pérez, Joseph 2005 *Los judios en Espana*. Marcial Pons Historia, Madrid.
- Smith, Antony D. 2004 A nemzetek eredete. In Kántor Zoltán szerk. *Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény*. Rejtjel, Budapest.
- Szász Antónia 2004 *Reformzsidó mozgalom – élén egy rabbinövel*. ELTE TÁTK, Kistáska 14. szám.
- Webber, Jonathan 2003 Mennyire transznacionális a modern zsidó diaszpóra? *Szombat*, Budapest.

Internetes források:

- CIB (Comunidad Israelita de Barcelona)* <http://www.cibonline.org/>
- Comunidad Israelita de Catalunya (ATID)* <http://www.atid.es/en/?p=31>
- Jabad Lubovics* http://www.jabadbarcelona.org/templates/articlecco_cdo/aid/698725/jewish/Magazine-Judaismo.htm
- Bet Xalom* <http://www.betshalom.cat>
- Szefer Zerubável* http://religiousstudies.uncc.edu/people/jcreeves/sefer_zerubbabel.htm
- JOINT (American Jewish Distribution Committee)* <http://www.jdc.org/>

- Linda Jimenez Glassman* 2009. Június 4. Sort:
the road to freedom [http://www.ejpress.org/
article/36994](http://www.ejpress.org/article/36994)
- Prisión-Museo Camí de la Llibertat* [http://www.
camidelllibertat.cat/](http://www.camidelllibertat.cat/)
- Entesa Judeo-Cristiana* [http://entesajc.blogspot.
com/](http://entesajc.blogspot.com/)
- Federación de Comunidades Judías de Espana* [http://
www.fcje.org/](http://www.fcje.org/)
- Festival de Cinema Jueu de Barcelona* [http://www.
festivalfocus.org/external.php?uid=975](http://www.festivalfocus.org/external.php?uid=975)
- Maccabi játékok* <http://www.maccabiworld.org/>
- Tarbut Sefarad* <http://www.tarbutsefarad.com/>
- The spanish expulsion 1492, Jewish Virtual Library*
[http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/
Judaism/expulsion.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/expulsion.html)
- ARCI (Associació de Relations Catalunya-Israel)*
[http://cat-israel.frbb.net/t257-associacio-de-
relacions-culturals-catalunya-israel](http://cat-israel.frbb.net/t257-associacio-de-relacions-culturals-catalunya-israel)
- ACAI (Associació Catalana d'Amics d'Israel)* [http://
www.acai.cat/](http://www.acai.cat/).

Abstract***A katalán zsidóság története – egy európai szefárd közösség mítosza***

A tanulmány azt vizsgálja, hogyan építi újra zsidó identitását a közösség, a vallás mely elemeinek megőrzését tartja fontosnak és mindez hogyan zajlik ma Barcelonában. A komplex halmazt a Katalónia területén élő zsidóság helyzetét három témakör: az etnikai elkülönülés, a transznacionalitás és a Messiás-várás szempontjából vizsgálja, ez elméleti problematikák adják a vizsgálódás fő keretét. A szakirodalom nagy része történeti szempontból támasztja alá a leírtakat, amely a közösséget ért behatásokat és a külvilággal fenntartott kapcsolatát mutatja be. Barcelonában van zsidónegyed, de lakói nincsenek. Ez a tény motiválta a kutatást, amely a középkortól a jelen időig követi nyomon a zsidóság jelenlétét. A szöveg négy jelenleg működő szervezetet mutat be, amelyből egyet részletesen elemez. Végezetül a lokális közösségtörténetet összeveti a webberi transznacionalizmus-elmélettel – miszerint az identitás túllép a helyi kereteken –, és a barcelonai terepet egy európai közösségtörténet és dinamika szerint értelmezi.

The history of Catalan Jews – a European myth of a Sephardic community

This essay examines how the community rebuild the Jewish identity, which elements of the religion are important to embalm and how does it work today in Barcelona. The Jews living in Catalonia as a complex set are examined from the standpoints of ethnic segregation, transnationalism and the expectation of the Messiah. These theoretical problems give the main framework of the research. Most of the bibliography underlines the essay from a historical aspect presenting the influences and the relationship with the outside world. Barcelona has a Jewish quarter, but there are no inhabitants. This fact motivated the research that follows the presence of Judaism from the Middle Ages to the present. The essay presents four existing organizations and analyzes one in detail. Finally, it compares the local community's history with Webber's transnationalism theory – identity exceeds the local limits – and interprets the Barcelona stage as the history and dynamics of a European community.